

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการวิจัยไว้ ๓ ประเด็น คือ (๑) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องเทพในพุทธปรัชญาเถรวาท (๒) เพื่อศึกษาประเภทและธรรมชาติเป็นเหตุทำให้เกิดเป็นเทพในพุทธปรัชญาเถรวาท และ (๓) วิเคราะห์ความมีอยู่ของเทพในพุทธปรัชญาเถรวาท ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

สำหรับพระพุทธศาสนานั้นถือว่าเทพเป็นสัตว์โลกชนิดหนึ่งที่เกิดมาและอยู่ภายใต้กฎแห่งกรรมแต่มีภพภูมิที่อยู่เหนือภพภูมิของมนุษย์ นอกจากนั้นพระพุทธศาสนาก็ยังเห็นว่าเทพในทางพระพุทธศาสนา นั้นเดิมก็มาจากมนุษย์และมนุษย์ก็มีโอกาสบางอย่างมากกว่าเทพเช่นมนุษย์สามารถที่จะบรรลุธรรมได้ดีกว่าเทพเจ้าทั้งนี้ก็เพราะมนุษย์เป็นผู้ที่มีภพภูมิที่เหมาะสมกับการบรรลุธรรม นอกจากนั้นจากการศึกษาที่จะพบว่าแนวคิดหรือความเชื่อเรื่องเทพเจ้าของ พุทธปรัชญาเถรวาทนั้นก็มีพัฒนาการมาจากความเชื่อเทพเจ้าของศาสนาพราหมณ์แต่เป็นพัฒนาการในเชิงของการตีความหรือการนำเสนอความจริงเกี่ยวกับเทพเจ้าเสียใหม่จากเดิมที่ชาวอินเดียมีความเชื่อว่าเทพเจ้าเป็นเป้าหมายของชีวิตและเป็นผู้ที่สร้างสรรพสิ่งรวมกระทั่งมนุษย์ด้วยทำให้เทพเจ้ามีความสำคัญกับมนุษย์แง่ของการบวงสรวงบูชาเพื่อให้เทพเจ้าพึงพอใจ และสวดมนต์อ่อนน้อมเพื่อให้เทพเจ้าโปรดปรานและเมตตาคล้อยตามสิ่งต่างให้เกิดขึ้นกับชีวิตและสังคมของตน ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นไปในลักษณะของการพึ่งพิงอำนาจเทพ ส่วนพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นได้ สอนว่าเทพเจ้านั้นไม่ใช่สิ่งสูงสุดของเป้าหมายชีวิตมนุษย์และไม่ได้เป็นผู้สร้างสรรพสิ่งรวมกระทั่งมนุษย์ แต่เทพเจ้านั้นต่างก็เป็นเพื่อนร่วมโลกของมนุษย์และตกอยู่ภายใต้กฎแห่งกรรมคือ หลักปรัชญาที่ว่าด้วยกฎของการกระทำว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว หรือเทพเจ้าก็ต้องตกอยู่ในกฎของความจริงของโลกที่ว่าด้วยสามัญลักษณ์คือ อนิจจัง ทุกขังและอนัตตา ไม่อาจจะหลีกเลี่ยงกฎนี้ไปได้

อนึ่ง หากพิจารณาจากกำเนิดของเทพเจ้าพุทธปรัชญาเห็นว่าเทพเจ้ามีกำเนิดแบบโอปปาติกะคือแบบผุดเกิดด้วยอำนาจของกรรมดีที่ได้กระทำมาแล้วในอดีตชาติ และสามารถแบ่งป ระเภทของเทพเจ้าได้เป็น ๓ ประเภทหลักคือ (๑)อุบัติเทพ (๒)สมมติเทพ (๓)วิสุทธิเทพ

และเมื่อนำประเด็นเรื่องเทพมา วิเคราะห์ผลการวิเคราะห์เราจะพบว่าสามารถแบ่งประเด็นในการวิเคราะห์ เรื่องการ พิสูจน์ความมีอยู่ของเทพได้จากเกณฑ์หรือข้อพิสูจน์ทางปรัชญาได้หลายประการ เช่น ข้อพิสูจน์ในเชิงภววิทยา หรือเชิงจริยธรรมเป็นต้น , ประเด็นเรื่องสถานะที่แท้จริงของเทพในพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่าพระพุทธศาสนาเถรวาทหรือพุทธปรัชญาได้มีทัศนะต่อสถานะ

ของเทพว่ามนุษย์ประเสริฐกว่าเทวดา หรือเทวดาก็มาจากมนุษย์ และมนุษย์ควรวางท่าทีต่อเทพในลักษณะของความสัมพันธ์ในเชิงของการเป็นเพื่อนร่วมโลกไม่ใช่เป็นศูนย์กลางของอำนาจซึ่งเป็นท่าทีที่แปลกแตกต่างจากท่าทีในสมัยก่อนพุทธกาล

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา ความมีอยู่ของเทพ ในพุทธปรัชญาเถรวาท ดังที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าข้อเสนอแนะที่จะต้องมีการศึกษาในอันดับต่อไปดังนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

ในการศึกษาคุณธรรมของเทพ ในพุทธปรัชญาเถรวาท มาทั้งหมดพบว่ามีบางประเด็นที่ผู้ศึกษาหรือผู้สนใจทั่วไปสามารถที่จะนำองค์ความรู้เรื่อง คุณธรรมของเทพ ในพุทธปรัชญาเถรวาท ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับชุมชนและสังคมได้ดังนี้

(๑) ควรนำองค์ความรู้ในเรื่องเทพเจ้าในพุทธปรัชญาเถรวาทนี้ไปบรรจุไว้ในบทเรียนเพื่อให้คนรุ่นต่อไปได้ศึกษากันอย่างทั่วถึง

(๒) ควรทำการวิจัยเรื่องเทพในทุกระดับของการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจในเรื่องเทพกับท่าทีของคนสังคมให้มากขึ้น

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ในประเด็นเกี่ยวกับการวิจัยในอนาคต ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีบางประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ คุณธรรมของเทพ ในพุทธปรัชญาเถรวาท ยังต้องศึกษาต่อไป ซึ่งประเด็นที่ผู้วิจัยเห็นสมควรว่าจะต้องมีการศึกษากันต่อไปมีดังต่อไปนี้

(๑) ควรนำเรื่องคุณธรรมของเทพในพุทธปรัชญา เถรวาทไปศึกษาวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบกับคุณธรรมของเทพในปรัชญาศาสนาสำนักอื่นๆ เช่น ปรัชญาพระเวท ปรัชญาคริสต์ หรือปรัชญาอิสลาม เพื่อให้เห็นถึงข้อเปรียบเทียบระหว่างคุณธรรมของเทพในแต่ละศาสนาให้เห็นได้อย่างเด่นชัด

(๒) ควรนำประเด็นเรื่องเทพในพุทธปรัชญาไปศึกษาในรา ยละเอียดเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องเทพของชุมชนต่างๆ ในสังคมไทยเพื่อมุ่งที่ค้นหาประเด็นในเรื่องความเชื่อของท้องถิ่นกับพระพุทธรูปศาสนาว่าจะเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

(๓) ควรนำประเด็นเรื่องเทพเจ้าไปศึกษาในเชิงญาณวิทยาเกี่ยวกับการแสวงหาความรู้เรื่องเทพเจ้าว่าบทบาทของเทพนั้นเป็นบ่อเกิดของความรู้ได้อย่างไร เป็นต้น